

První pomoc a právo

© Ondřej Franěk, www.zachrannasluzba.cz, aktualizace únor 2013

Poskytnutí první pomoci má samozřejmě zejména etický rozměr, ale není na škodu mít povědomí i o platné legislativě, která se k této problematice vztahuje. Právo přitom upravuje nejen problematiku neposkytnutí pomoci, ale také řadu dalších aspektů, které se k jejímu poskytování vztahují.

Neposkytnutí pomoci

Přestože se to může zdát paradoxní a přestože se ve většině dostupné literatury dočteme o **povinnosti** poskytnout první pomoc, ve skutečnosti žádná taková povinnost není v zákonech výslovně uvedena. „Povinnost“ poskytnout první pomoc je tedy dána pouze nepřímo – na základě zákonů trestajících její **neposkytnutí**.

V současnosti je tedy platná následující právní úprava:

Trestný čin Neposkytnutí pomoci podle §150 trestního zákona (trestní sazba až 2 léta) spáchá ten, „kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví vážné známky poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného“.

Trestný čin Neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku podle §151 trestního zákona (trestní sazba až 5 let nebo zákaz činnosti) „spáchá řidič dopravního prostředku, který po dopravní nehodě, na níž měl účast, neposkytne osobě, která při nehodě utrpěla újmu na zdraví, potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného“.

V „běžném životě“ tedy není povinnost poskytnout první pomoc absolutní – ze zákona jsme povinni poskytnout pomoc jen při přímém ohrožení života nemocného, nebo při vážné nemoci nebo úrazu. Jako řidiči jsme ovšem povinni poskytnout první pomoc vždy. Trestné je už samo neposkytnutí (typicky „ujetí od nehody“), bez ohledu na to, zda druhý účastník nehody skutečně nějakou pomoc potřeboval.

Neposkytnutí pomoci však není trestné, pokud by vystavilo zachránce nebo někoho jiného blíže nedefinovanému „nebezpečí“. V praxi se vychází z „přiměřenosti“ nebezpečí – určitého rizika se při poskytování první pomoci nelze vyvarovat nikdy, musí však být přiměřené okolnostem události, schopnostem a postavením zachránce atd. U úplných laiků se zpravidla považuje za dostatečné poskytnutí pomoci již pouhé přivolání záchranné služby. U osob, které prokazatelně absolvovaly odborné školení v poskytnutí první pomoci (vyškolení zdravotníci, řidiči, sportovní instruktoři apod.), bývá požadován i aktivní zásah. V případě sporu však vždy závisí na konkrétních okolnostech dané události a jednoznačný výklad neexistuje.

Odpovědnost za chybné poskytnutí první pomoci

Obava z „právních problémů“ po poskytnutí první pomoci není – při dodržení zásady „rozumné přiměřenosti“ – v žádném případě na místě. Čím vážnější je stav, tím více si můžeme – a vlastně i musíme – dovolit. Pokud se zjevně pokoušíme zachránit život, není co ztratit a rozhodně nám to nikdo nemůže (právně ani morálně) vyčítat. Problémy by snad mohly hrozit pouze v případě poskytování „první pomoci“ násilím nebo proti vůli postiženého. Jinými slovy - o co aktivněji bychom měli zasáhnout tehdy, pokud je postižený zjevně ohrožený na životě (silně krvácí, nedýchá, je v bezvědomí apod.), o to více „zpátky“ je dobře držet se v situaci, kdy nic z toho zjevně nehrozí a postižený jasně deklaruje, že si naši pomoc nepřeje.

Aby mohla vzniknout trestní odpovědnost, vždy platí, že ten, kdo by měl být odpovědný, musí svým jednáním jednak **naplnit skutkovou podstatu trestného činu**, a jednak navíc následek **zavinít**, tj. úmyslně (nebo i neúmyslně, ale i z laického pohledu zjevně škodlivě) jednat tak, že právě proto k následku došlo. I neúmyslný čin vyžaduje, aby viník buď věděl, že může následek způsobit, ale nedbal toho, anebo sice nevěděl, ale vědět měl a mohl (o úmyslu ublížit zde neuvažujeme).

Zachránci tedy sice nelze zaručit úplnou beztretnost v případě, že se při poskytování první pomoci dopustí chyby, tato chyba by ale musela být jasně poškozující a navíc i laikovi zřejmá. Autorovi není znám žádný případ, kdy by k podobnému odsouzení u nás došlo a v zásadě se dá říci, že pokud na jedné straně nezůstaneme lhostejní, a na druhé straně postupujeme s dobrou vůlí a „s rozumem“, je velmi obtížné představit si jakýkoliv druh právní odpovědnosti v souvislosti s poskytnutím první pomoci.

Odmítnutí pomoci ze strany postiženého

V praxi se někdy setkáme se situací, kdy my sami máme pocit, že by bylo namístě poskytnout první pomoc, ale postižený naši pomoc nepřije. Pokud není ohrožení skutečně bezprostřední a zřejmé (např. velké tepenné krvácení), první pomoc nelze poskytovat proti jasně projevené vůli poškozeného. Pokud zraněný (nemocný) svoji vůli nebýt ošetřen jasně a srozumitelně deklaruje, nemůže být takové jednání trestným činem (chrání nás §31 trestního zákona – svolení poškozeného).

Obecná prevenční povinnost

Zákon sice na jednu stranu přirozeně nevyjmenovává (nezakazuje) všechny druhy rizikového jednání, ale na druhé straně stanoví (§ 415 občanského zákoníku) tzv. *obecnou prevenční povinnost*. Ta ukládá každému povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí. To znamená, že každý je povinen zachovávat takovou míru opatrnosti, kterou po něm lze vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a která – objektivně posuzováno – je způsobilá zabránit vzniku škody, nebo alespoň co nejvíce omezit riziko jejího vzniku.

Právě z toho vyplývá, že bychom měli i při poskytování první pomoci postupovat s rozmyslem a s přiměřenou aktivitou tak, abychom svým počínáním nezpůsobili „více škody, než užítku“, vyvarovali se zbrklých „hrdinských“ činů apod.

Kdy lze při poskytování pomoci překročit zákon?

Při poskytování první pomoci se můžeme dostat do situace, kdy je nutné postupovat ne zcela v souladu se zákony či předpisy, případně může při poskytnutí pomoci vzniknout škoda na majetku. Zákon na tyto situace pamatuje institutem tzv. „krajní nouze“ (§28 trestního zákona). V zásadě platí, že pokud někdo odvrací hrozící nebezpečí a způsobí při tom škodu (případně poruší zákony či jiné předpisy) v míře, která není nepřiměřená možnému ohrožení, trestní ani jiná odpovědnost nevzniká. Zachránce má dokonce naopak nárok na náhradu škody, která při poskytování pomoci vznikla jemu samotnému. V praxi první pomoci to tedy znamená, že pokud je pro poskytnutí první pomoci vážně zraněnému nutné např. rozstříhnout část oděvu, rozbít okénko auta, vykopnout dveře kanceláře, kde je uložené AED apod., zachránce za tuto škodu neodpovídá. Pokud např. pro transport postiženého do nemocnice použije vlastní automobil, protože záchranná služba není z jakéhokoliv důvodu k dispozici nebo je vyčíslená jinými pacienty, má právo i na náhradu nákladů, které takto vzniknou (provozní náklady, vyčištění auta apod.). Jiná věc samozřejmě je, zda v praxi zachránce takové náklady uplatní.

Závažnost hrozícího následku ovšem musí být zjevně vyšší, než způsobená škoda. Nelze tedy takto obhájit například porušování dopravních předpisů během jízdy do nemocnice s nemocným, který má „odřené koleno“, trpí průjmovým onemocněním, teplotou, má klíště apod. Naproti tomu, pokud má soused zjevné příznaky infarktu a záchranná služba není z jakéhokoliv důvodu v daném okamžiku k dispozici (nebo třeba nemáme po ruce funkční telefon), nebude jízda do nemocnice pod vlivem alkoholu trestným činem.

Poznámka na závěr: cílem textu je zejména odstranění některých typických obav potenciálních zachránců z chybného poskytnutí první pomoci. Z důvodů výše uvedených text vychází pouze z teoretického rozboru právní situace a není možné zaručit, že v praxi může nezávislý soud po zvážení konkrétních okolností v dané věci rozhodnout jinak.

Dr. Ondřej Franěk